

УДК 371.134:159.9

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-4

О.О. ЛАВРЕНТЬЄВА,

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

О.П. КРУПСЬКИЙ,

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри
маркетингу та міжнародного менеджменту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розкрито сутність і зміст індивідуального стилю професійної діяльності, його структуру й механізми формування. Установлено, що індивідуальний стиль професійної діяльності є комплексним особистісним утворенням, яке охоплює сталу систему методів і методик роботи та визначає певну стратегію поведінки в трудовій діяльності.

Показано, що структуру індивідуального стилю можна уявити у вигляді змістового ядра й побудови до нього, що формується внаслідок дії механізмів адаптації, компенсації й корекції під час опанування суб'єктом професійної діяльності. З'ясовано, що індивідуальний стиль професійної діяльності може бути охарактеризований через своєрідність співвідношення в структурі орієнтовної, виконавчої та контрольної видів професійної діяльності та визначений як такий, що має процесуальність, особистісну своєрідність, продуктивність, розвивальний, коригувальний та адаптивний потенціал, умотивованість у виявленні й розвитку стилю.

Акцентовано на тому, що стиль професійної діяльності є водночас фактором і наслідком індивідуального професійного розвитку індивіда, коли в процесі набуття професійного досвіду відбувається інтеграція вроджених властивостей нервової системи, набутих інтелектуальних, емоційних, поведінкових якостей та формуються відмітні риси й індивідуальні здібності людини, що забезпечують її ефективність і продуктивність у досягненні результатів.

Виявлено та обґрунтовано педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців. Серед них: урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців; запровадження засобів комплексної диференціації з метою розвитку адекватної самооцінки та настанов у виконанні трудових дій; цілеспрямоване формування системи раціональних трудових прийомів; створення на заняттях позитивного мікроклімату, атмосфери співтворчості та співпраці, що забезпечить закріплення оригінальних способів здійснення професійної діяльності.

Ключові слова: індивідуальний стиль діяльності, професійна діяльність, навчально-професійна діяльність, структура, змістові характеристики, етапи професійного становлення, педагогічні умови.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Спосіб реалізації професійної діяльності зумовлюється багатьма аспектами, зокрема віковими або індивідуальними особливостями, які виявляють неповторність особистості в роботі. З-поміж них виокремлюються фрагментарні чи епізодичні відмітні риси й такий феномен, як індивідуальний стиль діяльності професіонала.

Загалом, кожен суб'єкт суспільного виробництва розрізняється за професійним спрямуванням, підходами у виборі завдань усередині професії, характером мотивації до діяльності, комбінаціями методів роботи, прийомами досягнення продуктивності й ефективності, траєкторією руху до професійної компетентності, різним ступенем підготовленості, працездатності, мірою професійної спрямованості тощо. Про наявність індивідуального стилю діяльності у професії слід варто зазначити лише тоді, коли вияв визначених рис і якостей набуває стійкого характеру.

Формування своєрідності в праці відбувається під час включення індивіда в професійну діяльність, його інтеграції у систему суспільних відносин, порівняння своїх підходів з особливостями інших професіоналів. Отже, коли суб'єкт опановує професію, у нього складається індивідуальна своєрідна система організації діяльності. Ця модель може постійно відтворюватися під час вирішення звичайних завдань, тому її іноді називають «почерк» у роботі, чи інакше кажучи – стиль професійної діяльності.

З огляду на це, постає проблема пошуку шляхів і засобів формування індивідуального стилю професійної діяльності в майбутніх фахівців під час системно організованої професійної підготовки. Утім виокремлюється суперечність між соціальними запитам на підготовку фахівців, спроможних здійснювати свою діяльність творчо та реальним станом сформованості у випускників вишів індивідуального стилю професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Індивідуальний стиль діяльності є предметом багатьох широко відомих у вітчизняній та зарубіжній науці досліджень. У філософському контексті стиль потрактовується як атрибут життєдіяльності людини, індивідуальна форма вияву нею унікальності в різних сферах буття (М. Каган, В. Тугаринов, Ш. Бюллер, М. Вебер, Ю. Габермас, Х. Ортега-і-Гассет, Е. Фромм та ін.) [Fromm, 1976]. Фундамент сучасного психологічного знання щодо стилів діяльності становлять праці А. Адлера, Б. Ананьєва, К. Абульханової-Славської, Є. Ільїна, Є. Клімова, О. Леонтєва, С. Максименка, А. Маркової, В. Мерліна, К. Платонова, Б. Теплова, М. Щукіна та ін. Попри іноді суперечливі погляди, усі дослідники однакові в тому, що стиль діяльності – це не набір окремих властивостей, а комплекс природних особливостей, який охоплює сталу систему методів і методик роботи, що формуються в суб'єкта, який прагне досягти ефективного результату у своїй діяльності. Цей стійкий комплекс, тісно пов'язаний із особливостями особистості, системою її цінностей, рис і якостей [А.Н. Леонтєв, 1982].

Особливе місце серед розмаїття видів людської діяльності посідає діяльність професійна. На вивчення її особливостей, перебігу та технологічного інструментарію спрямовані дослідження І. Зязюна, Н. Волкової, В. Ковальчука, Л. Кондрашової, А. Маркової, Г. Мешко, Н. Ничкало, П. Підкасистого, С. Сисоєвої, О. Тарнопольського, Л. Хомич, В. Шадрикова, І. Шама та ін. Науковці акцентують на тому, що, окрім розмаїття видів професійної діяльності та відповідно й професійно важливих якостей фахівця, становлення індивідуального стилю передбачає перебіг однотипних психологічних механізмів [А.К. Маркова, 1996]. Індивідуальний стиль професійної діяльності потрактовується як певна стратегія поведінки в трудовій діяльності, детермінована індивідуальними й типовими особливостями її суб'єктів [Мешко, 2010], [Volkova, Tarnopolsky, Olyinik, 2019]. При цьому оптимальний стиль професійної діяльності є такою системою найбільш ефективних прийомів та способів організації діяльності, яка вможливує максимальний збіг об'єктивних вимог професійної діяльності і найбільш виражених індивідуальних особливостей суб'єктів і в такий спосіб забезпечує високий рівень ефективності виконуваної діяльності [В.І. Євтушенко, 2019, с. 113], [В.І. Ковальчук, 2018], [О.А. Лавников, 2021].

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття сутності і змісту індивідуального стилю професійної діяльності, його структури й механізмів формування; визначення педагогічних умов, що сприяють становленню оптимального індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування індивідуального стилю професійної діяльності може бути змодельований за умови чіткого уявлення щодо структури стилю та тих психологічних механізмів, що забезпечують інтеграцію рис і властивостей в єдиний комплекс.

Огляд першоджерел показує, що індивідуальний стиль діяльності можна узагальнено подати у вигляді моделі, яка охоплює «ядро» стилю та певні «прибудови» до нього, що, зі свого боку, визначають специфічні його характеристики [С.А. Дружилов, 2012].

В основі ядра стилю перебувають ті утворення, які дозволяють реалізовувати стиль мимоволі, автоматично, тобто без помітних зусиль. За Є. Климовим, ядро стилю становлять певні психологічні особливості, що можна умовно поділити на особливості діяльності групи А – такі, що сприяють успіху в діяльності, та групи Б – ті, які йому перешкоджають. Складові групи А та групи Б можуть чергуватися місцями, залежно від виду діяльності. Ядро забезпечує перший провідний пристосувальний ефект до вимог певної діяльності. Потім, у міру необхідності, виникає інша група особливостей, що формуються суб'єктом у процесі свідомих або стихійних пошуків шляхів оптимізації діяльності. Цю групу називають «прибудовою» до ядра [Е.А. Климов, 1969].

Особливості поведінки, об'єднані групою Б (ті, що протидіють успішному виконанню діяльності), з часом можуть починати видозмінюватися в напрямі активізації суб'єктом наявних у нього компенсаторних механізмів задля оптимізації діяльності й подолання недосконалих чи неправильних дій. Цю групу нових якостей умовно називають особливостями групи В; вони мають компенсаторне значення. Водночас, у міру освоєння діяльності, спостерігається тенденція до пошуку, відбору та максимального використання тих способів, що якнайбільш доречні в конкретній діяльності та є відповідними до психологічних особливостей суб'єкта. У такий спосіб особливості, пов'язані з максимальним використанням позитивних пристосувальних можливостей, дослідники об'єднують у групу Г [Е.А. Климов, 1969].

Отже, опис структури індивідуального стилю діяльності за цією моделлю дає змогу вивести психологічні механізми його формування. Тож, чим більше превалюють особливості виконання діяльності, що належать до групи А (ті, що сприяють успіху), групи В (мають компенсаторні можливості) і групи Г (пов'язані з максимальним використанням позитивних пристосувальних можливостей) і чим менше залишається некомпенсованих особливостей групи Б (тих, що перешкоджають успіху діяльності), можна констатувати, що маємо справу зі становленням суб'єкта діяльності з наявним індивідуальним стилем [С.А. Дружилов, 2012].

Із зазначеного вище пересвідчуємося в тому, що в структурі стилю виокремлюються певні механізми, які забезпечують його вияв та реалізацію під час розв'язання професійних завдань. Це насамперед механізми адаптації і компенсації. Хоча вони відіграють провідну роль, вони не вичерпують усього змісту індивідуального стилю. Істотне значення мають спеціальні механізми, що вможливають виконання трудових дій в оптимальних межах. За їх відсутності може мати місце нераціональний, або псевдостиль, коли особливості виконання тих чи тих трудових дій призводить до низьких або односторонніх результатів, зокрема низької продуктивності за високої якості, або навпаки. М. Щукін, таким чином, наголошує на наявності в індивідуальному стилі діяльності, поряд із механізмами адаптації та компенсації, механізмів корекції. Завдяки ним, у одних випадках особливості виконання трудових дій обмежуються, а в інших – підтягуються до певного рівня [М.Р. Щукін, 1984].

Загалом структура індивідуального стилю може бути також охарактеризована через своєрідність співвідношення орієнтовної, виконавчої та контрольної видів професійної діяльності. Своєрідність у здійсненні виконавчих та орієнтовних дій посідають центральне місце у системі трудових прийомів, оскільки вони здебільшого впливають на результати діяльності. При наявності індивідуального стилю, суб'єкт виявляє вибірковість у стратегіях і тактиках вирішення професійних ситуацій і завдань, що базується на тенденції створювати для себе більш зручні умови роботи згідно зі сформованими та розвиненими в нього особистісними рисами.

Головним психічним механізмом формування індивідуального стилю професійної діяльності є емоційна налаштованість суб'єкта. Дослідники розрізняють два провідні впливові емоційні фактори. Перший віддзеркалює особливості емоційної сфери, її нейродинамічні характеристики (тип темпераменту, рівень стресостійкості, сила нервових процесів тощо), які зумовлюють вибір і закріплення певних трудових прийомів. Другий, будучи своєрідним індикатором успішності їх виконання та відповідності емоційним характеристикам

суб'єкта, сприяє або закріпленню в стилі професійної діяльності певних прийомів, або ініціює пошук нових способів виконання трудових завдань [І.М. Щербакова, 2014].

Наступним, не менш важливим, індивідуально-особистісним чинником у формуванні індивідуального стилю професійної діяльності є ціннісна система суб'єкта, зокрема система норм, настанов, ідеалів, зразків, що, як відомо, формується шляхом самооцінки своїх дій. Розбіжності між настановами й зразками та оцінкою й самооцінкою спричиняють створення спотвореного стилю професійної діяльності, або псевдостилію. Тож емоційний чинник слід вважати суттєвим психологічним механізмом, що забезпечує взаємодію між властивостями особистості та характеристиками нервової системи в процесі управління формуванням індивідуального стилю трудової діяльності [М.Р. Щукин, 1996, с. 29].

Стиль професійної діяльності є водночас і фактором, і наслідком індивідуального професійного розвитку індивіда, коли в процесі набуття професійного досвіду відбувається інтеграція вроджених властивостей нервової системи, набутих інтелектуальних, емоційних, поведінкових якостей та формуються відмітні риси й індивідуальні здібності людини, що забезпечують її ефективність і продуктивність у досягненні результатів. Між тим вироблення стилю діяльності, неадекватного психофізіологічним особливостям індивіда, призводить до уповільнення зростання майстерності – гіршому засвоєнню певних технік, більшої стомлюваності й підвищення рівня енергетичних витрат, загалом до незадоволеності процесом професійного становлення [В.С. Мерлин, 1986].

В освоєнні професії та формуванні індивідуального стилю виокремлюють два головні етапи [В.І. Ковальчук, 2018]:

– перший етап – когнітивний, під час якого майбутній фахівець має привласнити норми й зразки професійної діяльності. На цьому етапі також формуються уявлення щодо виконавчих та орієнтовних трудових дій, ситуацій та завдань, організації робочого місця, підготовки до роботи та дотримання вимог під час трудового процесу, що становить основу індивідуального стилю професійної діяльності. Водночас доцільно забезпечувати формування знань щодо психолого-педагогічних основ майбутньої професійної діяльності і, отже, професійно значущих якостей, які, зі свого боку, формуючи професійні мотиви, впливають на процес розвитку індивідуального стилю професійної діяльності;

– другий етап – практичний, він є провідним у формуванні психологічної структури професійної діяльності. Насамперед передбачається засвоєння окремих дії, операцій, формування простих трудових умінь і навичок, далі – складних інтелектуальних професійних умінь, включення їх у систему, перенесення спочатку на типові, а потім – на нестандартні ситуації. Врешті-решт, формується суб'єкт професійної діяльності, що характеризується певним рівнем компетентності та своїм індивідуальним стилем [Колосова, 2016].

В. Шадриковим визначено головні компоненти індивідуального професійного розвитку індивіда [В.Д. Шадриков, 2009], що супроводжують формування стилю, це, зокрема, такі як:

– розвиток професійних мотивів, що передбачає зрушення індивідуальних потреб на мету трудової діяльності й виокремлення власного предмета праці, винайдення в ньому особистісного сенсу, створення образу професійної поведінки;

– становлення мети професійної діяльності як ідеального образу результатів праці, кар'єрних очікувань, оптимальних професійних маршрутів;

– формування уявлення про програму діяльності, її компоненти й структуру, способи й прийоми роботи, адекватну послідовність їх застосування;

– формування інформаційної основи професійної діяльності спочатку на сенсорно-перцептивному, далі – когнітивному й образно-оперативному рівнях, що вможлиблює сприйняття й обробку реальних багатопланових інформаційних сигналів, оцінку їх значущості й побудову інформаційних образів в ідеальному плані в процесі трудової діяльності;

– розвиток здатності до прийняття професійних рішень як свідомого вибору однієї альтернативи з декількох. Така здатність формується на основі спроможності до усвідомлення проблеми, формулювання критеріїв її оптимального вирішення, планування, побудови способу вирішення, умінь здійснити корекцію результатів. Важливим є озброєння фахівця правилами й закономірностями прийняття детермінованих рішень, а також стратегіями відбору найбільш сприятливих способів досягнення мети у професійній діяльності;

– формування підсистеми професійно важливих якостей. Цей напрям роботи повинен враховувати всі наявні в суб'єкта особистісні риси й якості та за необхідності їх перелаштування в контексті професійно важливих, а також цілеспрямованих на розвиток нових якостей і здібностей, акцентування на тих з них, які й забезпечать індивідуальний стиль професійної діяльності.

Принагідно слід акцентувати на тому, що повноцінне освоєння професії досягається лише тоді, коли суб'єкт засвоїв не тільки нормативні вимоги до діяльності, але й починає привносити в цю діяльність власні творчі елементи саме через вироблення індивідуального стилю діяльності [С.О. Сисоєва, 2000]. Отже, психологічними основами формування суб'єкта професійної діяльності є такі аспекти:

1. Освоєння норм і зразків професійної діяльності, що передбачає формування її нормативних *орієнтовних основ*. Цей процес передбачає: 1) побудову загального образу професійної діяльності; 2) освоєння окремих дій; 3) включення сформованих професійних дій у систему професійних умінь і навичок суб'єкта.

2. Освоєння діяльності за новим, власно виробленим зразком, тобто становлення індивідуального стилю діяльності на основі сформованого професійного досвіду [С.Д. Максименко, 2015].

Формування індивідуального стилю діяльності може відбуватися стихійно, коли індивід інтуїтивно обирає ті чи ті способи й трудові прийоми та не може надати чіткого й обґрунтованого пояснення для підстав свого вибору. Інший, цілеспрямований шлях реалізується через механізми наслідування зразків виконання діяльності, аналізу й рефлексії власних сильних і слабких сторін або через нав'язування певного стилю з боку більш досвідченого наставника.

У будь-якому разі, головними напрямками формування індивідуального стилю професійної діяльності є: 1) діагностика та врахування стану й динаміки розвитку професійно важливих якостей майбутнього фахівця; 2) актуалізація, формування й максимальне використання професійно важливих якостей у процесі цілеспрямовано організованої навчально-професійної діяльності; 3) компенсація небажаних з точки зору професійної діяльності виявів особистісних факторів.

У першоджерелах визначено ознаки сформованого індивідуального стилю діяльності. Це передусім:

– наявність кількох варіантів досягнення ефективності в роботі, що є, за Б. Тепловим, процесуальною ознакою індивідуального стилю діяльності;

– зумовленість особливостями нервової системи, умінь та навичками, що сформувалися на підставі життєвого досвіду людини та забезпечують досягнення нею ефективності в роботі за найменших витрат ресурсів. При цьому індивідуальний стиль може бути також результатом пристосування вроджених властивостей нервової системи та особливостей організму до умов роботи, що слід вважати особистісною ознакою індивідуального стилю діяльності;

– вияв компенсаторних механізмів, коли індивідуальний стиль діяльності дозволяє використовувати задатки та здібності людини максимальним чином та покривати недоліки, особистісні вади та відсутність спеціальних умінь і навичок і, врешті-решт, уможливує досягнення успішності й продуктивності діяльності. Цю властивість слід вважати продуктивною ознакою індивідуального стилю;

– наявність стійкої та водночас динамічної системи прийомів і методів діяльності. Цей факт визначає стиль як такий, що характеризується розвивальними й коригувальними ознаками;

– здатність пристосовувати систему прийомів та методів роботи до об'єктивних умов, обставин і вимог діяльності, що наділяє індивідуальний стиль діяльності адаптивними характеристиками;

– можливість формування індивідуального стилю лише за умови позитивної налаштованості на діяльність та отримання продуктивних результатів. Це є ознакою вмотивованості у виявленні стилю, що визначає активний пошук індивіда в напрямі формування найбільш ефективних прийомів та способів здійснення діяльності задля досягнення якісних результатів [Б.М. Теплов, 1961].

Як указує П. Підкасистий, стиль – не «риси», не «тип», не «характеристика», а динамічна психологічна система активної адаптації суб'єкта до умов професійного середовища, що може відігравати як позитивну, так і негативну роль. Трапляється як переважно позитивний стиль професійної діяльності, який допомагає досягти успіху, так і переважно негативний стиль, який заважає, закріплює негативні тенденції поведінки й професійного розвитку. У кожному з випадків педагогові слід застосовувати різні за призначенням та інструментарієм методи й прийоми задля формування й вдосконалення індивідуального стилю професійної діяльності [П.И. Подкасистый, 2016].

Провідними методологічними підходами у формуванні індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців є системний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний і акмеологічний [І.П. Шама, 2018]. Вони дозволяють формувати не окремі риси чи характеристики, а цілісну динамічну психологічну систему активної адаптації суб'єкта до умов професійного середовища через залучення до навчально-професійної діяльності, з огляду на особистісні риси й ціннісні настанови та орієнтуючись на досягнення вершин професійної майстерності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, індивідуальний стиль є сукупністю прийомів та способів діяльності, зумовлених певними особистісними властивостями, і таких, що склалися в суб'єкта як засіб пристосування до об'єктивних вимог. Структуру індивідуального стилю можна подати у вигляді змістового ядра й прибудови до нього, що формується внаслідок дії механізмів адаптації, компенсації й корекції під час опанування суб'єктом професійної діяльності. Окрім цього, індивідуальний стиль професійної діяльності може бути загалом охарактеризований через своєрідність співвідношення у своїй структурі орієнтовної, виконавчої та контрольної видів професійної діяльності та наділений такими характеристиками, як процесуальність, особистісна своєрідність, продуктивність, закладений розвивальний, коригувальний та адаптивний потенціал, умотивованості у виявленні й розвитку стилю.

Стиль професійної діяльності є, водночас, і чинником і наслідком індивідуального професійного розвитку індивіда, провідну роль у якому відіграють емоційні фактори та система професійних ціннісних настанов. Тож у процесі становлення індивідуального стилю професійної діяльності доцільно враховувати індивідуально-психологічні особливості майбутніх фахівців, запроваджувати засоби комплексної диференціації з метою розвитку адекватної самооцінки та настанов у виконанні трудових дій, цілеспрямовано формувати систему раціональних трудових прийомів, створювати на заняттях позитивний мікроклімат, атмосферу співтворчості та співпраці, що забезпечить закріплення оригінальних способів здійснення професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці технологій формування оптимального позитивного стилю професійної діяльності майбутніх фахівців.

Список використаної літератури

Дружилов, С.А. (2012). Профессиональные стили человека и эффективность его деятельности. *Успехи современного естествознания*, 9, 64–67.

Євтушенко, В.І. (2019). Особистісно-діяльнісний підхід у контексті становлення індивідуального стилю професійної діяльності працівників національної поліції України. *Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності закладів вищої освіти МВС України та Національної поліції України*, 4 (25), 112–115.

Климов, Е.А. (1969). *Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы*. Казань: Изд-во Казанского гос. ун-та.

Ковальчук, В.І. (2018). Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах інформаційного суспільства. М.О. Кириченко, Л.М. Сергеева (Ред.), *Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент*. (с. 44–77). Київ: Інтерсервіс.

Колосова, С.В (2016). Реалізація технології формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вихователя в процесі фахової підготовки. *Молодий вчений*, 10, 253–256.

Лавніков, О.А. (2021). Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів: міжнародний контекст. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 2 (22), 222–228. doi: 10.32342/2522-4115-2021-2-22-25

- Леонтьев, А.Н. (1982). *Деятельность. Сознание. Личность*. Москва: Наука.
- Максименко, С.Д. (Ред.). (2015). *Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка.
- Маркова, А.К. (1996). *Психология профессионализма*. Москва: Знание.
- Мерлин, В.С. (1986). *Очерки интегрального исследования индивидуальности*. Москва: Педагогика.
- Мешко, Г.М. (2010). *Вступ до педагогічної професії*. Київ: Академвидав.
- Пидкасистый, П.И. (Ред.). (2016). *Психология и педагогика*. Москва: Юрайт.
- Сисоева, С.О. (2020). Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти. І.А. Зязюн (Ред.), *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. (с. 249–273). Київ: Віпол.
- Теплов, Б.М. (1961). *Проблемы индивидуальных различий*. Москва: Изд-во АПН РСФСР.
- Шадриков, В.Д. (2009). *От индивида к индивидуальности*. Москва: Изд-во Ин-та психологии РАН.
- Шама, І.П. (2018). *Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів у процесі використання кейс-технологій* (Дис. канд. пед. наук). ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ.
- Щербаківа, І.М. (2014). *Психологія праці: теоретичні і методологічні основи наукових досліджень*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка.
- Щукин, М.Р. (1984). О структуре индивидуального стиля трудовой деятельности. *Вопросы психологии*, 6, 12–30.
- Fromm, E. (1976). *Haben oder Sein. Die seelischen Grundlagen einer neuen Gesellschaft*. Stuttgart: Deutsche Verlagsanstalt.
- Volkova, N., Tarnopolsky, O., Olyinik, I. (2019). The individual style of speech of teachers from higher education institutions as an indicator of pedagogical professionalism. *Revista Espacios digital*, 40 (17), 20.

References

- Druzhilov, S.A. *Professionalnye stili cheloveka i effektivnost yego deiatelnosti* [Man's professional styles and the effectiveness of their activities]. *Uspekhi sovremennogo yestestvoznaniya* [Successes of Modern Natural Science], 2012, no. 9, pp. 64–67. (In Russian).
- Fromm, E. (1976). *Haben oder Sein. Die seelischen Grundlagen einer neuen Gesellschaft*. Stuttgart, Deutsche Verlagsanstalt Publ., 272 p. (In German).
- Klimov, Ye.A. (1969). *Individualnyi stil deiatelnosti v zavisimosti ot tipologicheskikh svoystv nervnoy sistemy* [Individual activity style depending on the typological properties of the nervous system]. Kazan, Kazan State University Publ., 180 p. (In Russian).
- Kolosova, S.V. Implementation of technology of forming future tutors' professional activity individual style in the professional training process. *Young Scientist*, 2016, no. 10 (37), pp. 253–256. (In Ukrainian).
- Kovalchuk, V.I. (2018). *Profesiyni rozvytok pedahohichnykh pratsivnykiv v umovakh informatsiinoho suspilstva* [Professional development of pedagogical staff in the conditions of the information society]. Kyrychenko, M.O., Sergeyeva, L.M. (Ed.). *Vidkryta osvita: innovatsiini tekhnologii ta menedzhment* [Open education: innovative technologies and management]. Kyiv, Interservice Publ., pp. 133–157. (In Ukrainian).
- Lavnikov, O. Formation of the individual style of future translators' professional activities: international context. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2021, Vol. 2 (22), pp. 222–228. doi: 10.32342/2522-4115-2021-2-22-25 (In Ukrainian).
- Leontiev, A.N. (1982). *Deiatelnost. Soznanie. Lichnost* [Activity. Consciousness. Personality]. Moscow, Nauka Publ, 340 p. (In Russian).
- Maksymenko, S.D. (ed.). (2015). *Osobystist u rozvytku: psykhoholichna teoriia i praktyka* [Personality in development: psychological theory and practice]. Sumy, A. Makarenko Sumy SPU Publ., 430 p. (In Ukrainian).
- Markova, A.K. (1996). *Psikhologiya professionalizma* [Psychology of professionalism]. Moscow, Znaniye Publ., 312 p. (In Russian).

- Merlin, V.S. (1986). *Ocherki integralnogo issledovaniia individualnosti* [Essays on the integral study of individuality]. Moscow, Pedagogy Publ., 128 p. (In Russian).
- Meshko, H.M. (2010). *Vstup do pedahohichnoi profesii* [Introduction to the teaching profession]. Kyiv, Akademydav Publ., 200 p. (In Ukrainian).
- Pidkasistyy, P.I. (ed.). (2016). *Psikhologiiia i pedagogika* [Psychology and pedagogy]. Moscow, Yurayt Publ., 724 p. (In Russian).
- Shadrikov, V.D. (2009). *Ot individa k individualnosti* [From individual to individuality]. Moscow, Institute of Psychology of the Russian Academy of Sciences, 240 p. (In Russian).
- Shama, I.P. (2018). *Formation of the individual style of professional activity of future teachers in the process of using case-technologies* (Cand. of ped. sc. diss). Starobilsk, 340 p. (In Russian).
- Shcherbakova, I.M. (2014). *Psykhologhiia pratsi: teoretychni i metodolohichni osnovy naukovykh doslidzhen* [Psychology of labor: theoretical and methodological foundations of scientific research]. Sumy, A. Makarenko Sumy SPU Publ., 144 p. (In Ukrainian).
- Shchukin, M.R. *O strukture individualnogo stilia trudovoi deiatelnosti* [On the structure of the individual style of work activity]. *Voprosy psikhologii* [Issues of Psychology], 1984, no. 6, pp. 12–30. (In Russian).
- Sysoyeva, S.O. (2020). *Tekhnolohizatsiia osvitnoi diialnosti v umovakh neperervnoi profesii-noi osvity* [Technologization of educational activities in the conditions of continuous professional education]. Zyazyun, I.A. (Ed.), *Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy* [Continuous professional education: problems, searches, trends]. Kyiv, Vipol Publ., pp. 249–273. (In Ukrainian).
- Teplov, B.M. (1961). *Problemy individualnykh razlichii* [Problems of individual differences]. Moscow, APS RCFSR Publ., 536 p. (In Russian).
- Volkova, N., Tarnopolsky, O., Olyinik, I. The individual style of speech of teachers from higher education institutions as an indicator of pedagogical professionalism. *Revista Espacios digital*, 2019, vol. 40 (17), p. 20.
- Yevtushenko, V.I. *Osobystisno-diiialnisnyi pidkhid u konteksti stanovlennia indyvidualnoho stiliu profesiinoi diialnosti pratsivnykiv natsionalnoi politsii Ukrainy* [Personal and activity approach in the context of individual style of professional activity formation in employees for the national police of Ukraine]. *Aktualni pytanna psykhologichnoho zabezpechenna diialnosti zakladiv vyshchoi osvity MVS Ukrainy ta Natsionalnoi politsii Ukrainy* [Current issues of psychological support of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs and the National Police of Ukraine], 2019, vol. 4 (25), pp. 112–115. (In Ukrainian).

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL BASES OF FORMATION OF THE FUTURE SPECIALISTS' INDIVIDUAL STYLE OF PROFESSIONAL ACTIVITIES

Lavrentieva Olena, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Innovative Technologies on Pedagogics, Psychology and Social work Department, Alfred Nobel University, Dnipro
E-mail: helav68@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0609-5894

Krupskyyi Oleksandr, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of Marketing and International Management Department, Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro
E-mail: krupskyy71@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1086-9274
DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-4

Keywords: individual activity style, professional activity, study and professional activity, structure, content characteristics, stages of professional formation, pedagogical terms.

The article studies the problem of the future specialist's professional formation as a subject of professional activity, which is characterized by originality and peculiarity in the realization of labour functions.

The aim of the article is to reveal the essence and content of the individual style of professional activity, its structure and formation mechanisms; determination of pedagogical terms that contribute to the

shaping of the optimal individual style of future specialists' professional activity during their professional preparation process.

A complex of research methods has been used, namely: content analysis, generalization and specification in the provisions of the theory of activity and professional pedagogy regarding the essence of the individual style of activity, modelling of the structure of the individual style of professional activity, substantiating the pedagogical terms of its formation in future specialists during their professional preparation process.

It has been established that the individual style of professional activity is a complex personal creation including a stable system of work methods and techniques, and determining a certain behaviour strategy in their labour activity. It has been shown that the structure of an individual style can be presented in the form of a content core and an extension to it; it is formed as a result of the action of mechanisms of adaptation, compensation and correction during the subject's mastery of professional activity.

It has been found that the individual style of professional activity can be characterized by means of the peculiarity of the ratio of the indicative, executive and control types of professional activity in its structure. It can be defined by way of procedural, personal originality, and productivity parameters, as well as one's having the developmental, corrective and adaptive potential, and motivation in detecting and shaping the style.

It has been emphasised that the style of professional activity, at the same time, is both a factor and a consequence of the person's individual professional development. During the gaining professional experience process, the innate properties of the nervous system, and acquired intellectual, emotional, and behavioural qualities are integrated and a person's distinctive features and individual abilities are formed ensuring their efficiency and productivity in achieving the results.

It has been highlighted that such leading methodological approaches as systemic, personal-activity, axiological and acmeological ones are effective means to shape the future specialists' individual style of professional activity. They make it possible to form not individual features or characteristics, but an integral dynamic psychological system of individual active adaptation to the conditions of the professional environment via involvement in the study and professional activities, taking into account personality traits and value attitudes and focusing on achieving the top of the professional mastery.

Pedagogical terms for the formation of the future specialists' individual style of professional activity have been identified and substantiated. They include taking into account the individual and psychological characteristics of future specialists, introducing means of complex differentiation to develop adequate self-assessment and attitudes in the performance of labour actions, purposeful formation of a system of rational labour methods, as well as creation of a positive microclimate and an atmosphere of co-creation and cooperation in classes, which will ensure the consolidation of original methods of carrying out professional activities.

Одержано 26.09.2022.